

SEBŐK MELINDA

Az ismeretlen Rónay György



Sokkal tartozik az irodalomtudomány Rónay György alkotásaival kapcsolatban. El kellene készíteni lírai és epikai műveinek kritikai kiadását, s filológiai jegyzetekkel újra lehetne közölni Naplóját modern kiadásban. Szinte nincs is olyan jelentős alkotó a magyar és a francia irodalomban, akiről ne írt volna cikket vagy tanulmányt. A magyar irodalomnak őriznie kell azokat az eszményeket, amelyeket Rónay György képviselt. Műalkotásai hozzátartoznak nemzeti örökségünkhöz. Adósai vagyunk életművének.

Ihletforma – stílus – magatartás

A fent jelzett adósságból törleszt *Az ismeretlen Rónay György* című kötet, amely a Rónay László válogatásában megjelent szemelvényeken keresztül mutatja be a hatalmas terjedelmű életmű eddig feltáratlan részleteit. A kötetben olvasható tanulmányok, vallomások, értekezések, esszék, cikkek, levelek és naplótöredékek hiteles képet adnak Rónay György élmény- és ízlésvilágáról, valamint irodalmi-esztétikai-társadalmi szemléletéről és érdeklődési körének sokféleségéről.

Rónay György hite, mint ahogy Szérú című verse is bizonyítja, tágasabb Babitsénál – írja Jelenits István *Az ismeretlen Rónay György* című kötet interjújában. Rónay György a *Nyugat* harmadik nemzedékének tagjai közül külön égtáját képvisel: a keresztény-humanista szellem, a Nyugat hagyományainak babitsi öröksége, a tájak sejtelmes transzcendenciája, Isten csendjében való engesztelődés és a szürrealista látomás egyaránt jellemző élményvilágára. Hatalmas terjedelmű irodalmi munkássága nem épp ismeretlen a magyar irodalom történetében, noha méltatlanul elfeledetté vált. A Vigilia Kiadó gondozásában három éve megjelent kötet tehát a 20. századi, magyar irodalomtudomány egyik hiánypótló műve: az Életben és a Nemzeti Újságban publikált fiatalkori elbeszélésekből, az életművet újabb megvilágításba helyező tanulmányokból, valamint mára már elfeledett, kötetben még nem közölt, főleg a Demokrata Néppárt lapjából, a Hazánkából és az 1945-ben alapított katolikus hetilapból, az Új Emberből kicenzúrázott írásokból közöl válogatást. A szemelvényekből Rónay György sokrétű életművének eddig feltáratlan részleteibe nyerhetünk bepillantást.

A pályaképet összegző interjú – amelyet Sipos Lajos készített Rónay Lászlóval és Jelenits Istvánnal – kronologikus rendben követi az életutat a kakucsi gyermekkortól a kiteljesedésig. Fény derül a kalocsai, érseki iskola, a gödöllői, premontrei gimnázium és a pesti bölcsészkar az alkotó évek szellemiségét meghatározó szerepére meg a Révai Kiadónál szerzett tapasztalatokra. A babitsi hagyományokra épülő modern klasszicizmus útján induló fiatal tehetség költői indulásában a Nyugat volt a cél, ahová el kellett jutni, hiszen ez jelentette a „hiteles és mértékadó elismerést,” ahová illet megérkezni. Írói vallomásában olvashatjuk: „Beértünk a Nyugatba, abban az értelemben, ahogy a fanyar gyümölcs kezd beérni? Lehet. A lapban való megjelenéssel, a belé való rendszeresebb dolgozással, annak az érzésével, hogy azért a halódó, ziháló, fulladozó Babits szemé van rajtunk: ezzel észrevétlenül részeseivé lettünk valaminek, amit [...] úgy nevezhetnénk, hogy a Nyugat erkölcsé.” Rónay György szellemes esőmetaforája a harmadik nemzedék fellépésének

okairól azt hangsúlyozza, hogy a Nyugat első nagy nemzedéke után a második generáció úgy hatott, mint az üdítő, földszagú zápor, amely ha sokáig tart, akkor országos, lagymatag eső és unalom lesz belőle; a „harmadik nemzedék éppen csak belekóstolt ebbe az esőszagba – szerencsére akkor, amikor volt még íze, frissessége; amikor még inkább csak harmat volt és nem sár. S amikor iszaposodni kezdett a táj, a nemzedék jó ösztönrel elfordult, éppen a szürrealizmus felé”. Rónayt az avantgárd értékeit is kamatoztató klasszicizmusa, szüntelen munkabírása, rendkívüli műveltsége, keresztény szellemisége és szilárd hite tette a magyar irodalom egyik legjelesebb alkotójává. Olyan haladó teológusokat is olvasott és fordított, mint például a francia, jezsuita filozófus Teilhard de Chardin, a német, jezsuita szerzetes Karl Rahner vagy a svájci, római katolikus teológus Hans Küng. Már 1935-től a Vigilia munkatársaként dolgozott (Sik Sándor halála után a katolikus lap főszerkesztője lett, ő írta *Az olvasó naplóját*, a kor legszínvonalasabb, kritikai rovatát), majd 1942-től Sötér István és Thurzó Gábor mellett bekapcsolódott a rövid életű, ám annál jelentősebb folyóirat, az Ezüstkor szerkesztői munkálataiba. Az Ezüstkor – amelyet a Szent István Társulat adott ki – egyik legnagyobb érdeme, hogy a háború ellen tiltakozó, a lét pillanatnyiségát megragadó lírikusok közül bemutatta a pályakezdő Pilinszky János *Tilos csillagon* című költeményét:

„Én tiltott csillagon születtem,
a partra úzve ballagok,
az égi semmi habja elkap,
játszik velem és visszadob.

Nem is tudom, miért vezeklek?
Itt minden szisszenő talány,
ne fusson el, ki lenn a parton,
e süppedt parton rám talál.”

Pilinszky is azok közé a szellemi életből kiszorított, hallgatásra ítélt művészek közé tartozott, akik később a legendás „Rónay-asztalnál” üldögélhettek többek között Nemes Nagy Ágnes, Ottlik Géza, Mándy Iván, Lengyel Balázs és Székely Magda társaságában. A kötetet bevezető interjú Rónay László és Jelenits István vallomásain keresztül hiteles képet fest nem csupán Rónay György írói-költői-fordítói-pályafutásáról, hanem arról az emberi attitűdről is, amelyet példaértékű szellemi-erkölcsi nagyságnak lehet nevezni.

Rónay László tanulmányai Rónay György pályakezdésének történetét, a Jules Supervielle-fordítások érdekes részleteit és a Gara Lászlóval folytatott levelezés rejtélyeit ismertetik az olvasóval. A gödöllői, premontrei gimnáziumban tanuló Rónay György első versei a *Zászlónk* című, katolikus lapban jelentek meg. A költeményeket elbíráló katolikus költő, Radványi Kálmán ismerte fel a diákköltő tehetségét: „erőtlen mondatai mögött nagy szeretet és kedves egyéniség lakik. Nemesak szavakat, tanácsokat mond: örvényeket tár föl, és célokat mutogat. Tömör, precíz, meggyőző” – jegyzi meg a szerkesztői üzeneteiben. A korai szárnypróbálgatások, a Nyugatban való megjelenés és az első kötetek sikere után a kommunista diktatúra éveiben is megállás nélkül olvasott és fordított. Jules Supervielle *Montevideo* című verse („*Lelkem egy kis paránya kék / Sinen suhant az ég felé*”) is bizonyítja, hogy a világirodalom tolmácsolása jelentett számára menekvést a kor szörnyűségeivel szemben. A létnek és a mindenségnek spontán költőiségét megvalósító Jules Supervielle mellett az élet alapkérdésein vívódó, metafizikai távlatokat nyitó Pierre Emmanuel is kedves, francia szerzői közé tartozott. Gara László – a magyar irodalom franciaországi népszerűsítője – révén személyesen is megismerhette a kor legkiválóbb francia alkotói közül Pierre Emmanuelt, akinek számos versét fordította. Rónay az 1960-as években többször járt Rómában és Párizsban. A külföldi utazások intellektuális élménye szüremkedik be a Gara Lászlónak írott levelek és ebben az időszakban keletkezett naplórészletek soraiba.

Ezek a dokumen-

tumok olyan, irodalomtudományi szempontból is lényeges történetekre hívják fel a figyelmet, mint Rónay Párizsban tartott előadása *A francia költészet Magyarországon* címmel; a tizenkét kortárs magyar költő verseiből összeállított francia antológia terve vagy a Pierre Emmanuellel való találkozások élménye. A pályakezdő és a kiteljesedés éveiben a francia irodalmi kapcsolatokban is jártas Rónay György életművének érdekes mozzanatait bemutató tanulmányok (*Botladozva a Parnasszusra, A menekvés: Jules Supervielle, „Vigyázó szemetek Párizsra vessétek!”*) keretbe foglalják az eddig kötetből kimaradt elbeszéléseket és politikai-irodalmi-morálfilozófiai írásokat.

Már az Életben és a Nemzeti Újságban megjelent korai elbeszéléseinek visszatérő témája az ősz közeledte, az élet végessége, az idő múlása. Lírai alkata mutatkozik meg némely sorában: „*Madár rebbent fölöttünk a fakuló lombban. Az apa fölnezett, a mély, őszi kékaranyban ragyogó eget látta, a fák sárguló levelét; egy levél megrezdült s keringve lehullott*” (*A nehéz feladat*). Az epikai alkotásokat a „*Szellem és Élet*” fejezet irodalmi-társadalmi esszéi, valamint „*Az egyházért és erkölcsért*” rész morálfilozófiai értekezései követik. Rónay recenzióiban olyan jelentős művekre hívja fel az olvasók figyelmét, mint például Szabó István *Tanulmányok a magyar parasztság történetéből*,

Komlós Aladár *Irodalmunk társadalmi háttere*, Halász Gábor *Az értelem keresése* kötetei vagy Kosztolányi Dezső színbírálatának gyűjteménye. Bár Hegedűs Géza *Magyar romantika* tanulmánykötetét kifogásolja néhány ponton, elismerően nyilatkozik a forradalom és a szabadságharc centenáriuma Waldapfel József *Forradalom előtt* címen összegyűjtött életképeiről és Eckhart Ferenc *1848, a szabadság éve* kitűnő könyvéről. A kommunista hatalomátvétel árnyékában is vallja, hogy a költészet és a valóság viszonya ihletformában, stílusban és magatartásban rejlik. „Minél jobban fogyott az irodalom szabad levegője, minél jobban érvényesült az irodalom felé a politika nyílt vagy burkolt terrorja, annál szívósabban húzódott vissza az irodalom és a költészet a maga belső sáncai közé” (115). Esszéiben pontosan kifejti, hogy az esztétikai igényű lírai műalkotást nem politikai program, hanem valós emberi élmény ihleti. „Adhat-e szebb ajándékot a költő, mint azt, hogy megszólaltatja számunkra az élményt, mely mindnyájunk szívében ott dereng?” (108). A szívünkben derengő élményt fedezi fel Szabó Lőrinc *Tücsökzene* vagy Sík Sándor *Tizenkétcsillagú korona* köteteiben egyaránt.

Rónay 1947 és 1949 között a Barankovics István vezette Demokratikus Néppárt tagjaként parlamenti képviselőként fejthette ki nézeteit a nemzet egyetemes értékeinek szellemi-erkölcsi fensőbbiségéről. Barankovics István pártjában valóban demokrata-nemzeti-keresztény eszmét képviselt. Az *Országházban*, a *Hazánkban* és az *Új Emberben* – még 1948-ban is – megalkuvás nélkül foglalt állást a nemzeti függetlenség, a vallásszabadság, illetve az egyházi iskolák hitoktatáshoz való joga mellett. Minden esetben számolt a társadalom demokratikus többségével. A nemzeti és az egyetemes eszmék megvalósítása érdekében az emberség, a munka és a tudás demokratikus öntudatra ébresztésére törekedett. 1948-tól „tiltott” szerzőként is megírta 1973 húsvétján az *Új Emberből* kicenzúrázott, *Ami ránk tartozna* című cikkét, amelyben a tanítványai előtt megjelenő Jézus szavaiból kiderül, hogy „a hatalom nem az uralomé, hanem a szeretet”. Rónay szilárd meggyőződése, hogy az erkölcsi rend térben és időben korlátolatlan abszolút érték, amelynek „forrása, csúcspontja, teljessége: Isten”. ❖

FALUSI MÁRTON

ZSELICBEN A CSILLAGOK

Száznyolcvannyolc kilométerre innét cinkosaid, a csillagok Zselicben ragyognak, teljes vértetben várják, hogy szerelvényed hajnali kitérőn szabad pályára csikorduljon a hold forgókapcsának áttállításával, ágyrugók nyöszörögnek, valahányszor idegeinkbe hasogat a vekker, csengőhangján némul el egy lány, többé senki, összeszorított foggal nézte tonettszékét, nálam hagyja-e, végső orgazmusát ha kirúgja alólam, anyajegyed sötétítődön átszűrt lélekjelenlétemre összpontosít.

Buszozom föl a Budai Központi Kerületi Bíróság megállóig, páratlan oldalára emlékeztet a Budakeszi út páros oldala, mitől *szerelem* a szerelem, ha más-más alakot ölt?, váltig hamvaiból éled, mi mégis állandó mindhárom folyton körülöttem forgó álomban, hajsütővas, sminkkészlet, érintésem ugyanahhoz az arckifejezéshez tapad, mint a pánikból félbeszakadt ölelések ágyéki fájdalma.

Vasúti peronhoz távolságot igazítom, anno bontóperemhez illetékességet igazoltam, lift repített a második vagy harmadik emeleti tárgyalóhoz első vagy utolsó feleségemmel, ki egyszer csak megkérdi, miért csinálunk hülyét magunkból, hagyjuk abba, gondoljuk át, végül al- és felperesként másodszor mondhattuk ki a boldogító igent.

Klasszicista homlokzatból hordozom végig tekintetem az ablakokon négy évvel a jogerős határozat után, s várva várom, mikor érkezel Rippl-Rónaival, piros metróról a Moszkván huszonkettes buszra szállva, kelsz át páratlan oldalról a páros oldal tőserdejébe bűvő házhoz.

Másodperceinkből kikandikáló drótvégbe akad gyapjúszálú szándék, hozzám jön feleségül, nem jön hozzám kávéra sem, megcsörren telefonom, segítenék-e kollégiumából hazaköltözni az építészlányunk.

Ki eszi meg a kecskesajtot, ha én sem?, négyfogásos vacsorád legjavát kínálsz, öt napra rá csókoltalak meg, ahogy tonettszékemből felálltal.

Két éve, hogy hárman álmodnak rólam, s én egyedül fohászokdom álomért.

GÜLCH CSABA

Messzi zenét muzsikál

Eszmecsere Szarka Tamással

Szarka Tamás verseiben együtt az ég és a föld, a magasság és a mélység, a szent és a profán, az öröm és a bánat. Igricköltő, angvalmuzsikás, aki gyönyörű csillámszavakból épít létrát világok közé. Sőt, költészete a világ, amelyben forró liliomok közt gyöngyözik a hús patak, ahol harminchárom fehér angyal táncol és a regés szarvas bozontos agancságai közt Isten öröme felserkenti a Holdat és a bölcs Napot. Szarka Tamás versei, dallamai magukhoz ölelnek, ringatnak, megráznak, beépülnek a lélek legrejtettebb zugaiba. Élnek és éltetnek. Építenek és tisztítanak. Messzi zenét muzsikálnak, mennyei muzsikát.

– Hangsúlyoztad, hogy nem csallóközi, hanem mátyusföldi gyermek vagy, akinek vadregényes helyen telt a gyermek- és kamaszkora.

– Királyrévben nőttem fel, a kertünk alatt két folyó, a Dudvág és a Fekete-víz folyt össze. Egyedül álló házban laktunk, kukoricatábla jobbról, búzaföld balról. A falu úgy háromszáz méterre kezdődött. A haverokkal télen-nyáron a vadont jártuk. Nagyon szép gyermekkorom volt, bár én azt akkor nem tudtam. Erre csak később döbben rá örömmel az ember. Azóta, persze, teljességgel urbanizálódtam, nekem már egy kávéház elég. Mindenesetre a falusi élet abban az időben szinte belefolyt az ereimbe. Gyermekkorom nyarai gyakorlatilag a vízben teltek. A „legénypróba” is az volt, hogy május elsején a bandából mindenkinek meg kellett fürödni, még ha sziszegve is, az akkor még nem éppen kellemes hőmérsékletű folyóban. Én azért kívártam, hogy melegebb legyen a víz. Télen pedig kilométereket korcsolyáztunk gyönyörű tükörjegeken, befagyott halak fölött, befagyott nád közt. Anyu rendületlen kitartással egy gazdag könyvtárat gyűjtött össze. A bátyámmal egyetlen egyszer kaptunk össze komolyan, mégpedig az Olcsó Könyvtár Winetou-sorozatának befejező részén, mert egyszerre akartuk olvasni. Emiatt egészen tettelegesséig fájt a dolog.

– Ebben az idilli időben lépett az életedbe a zene.

– Anyu kitalálta, hogy beirat a zeneiskolába. Ez teljesen extrém volt, hiszen tizenhét kilométerre, a járási központban, Galánta városában volt az iskola. A falubeliek meg furcsán néztek rám, amikor hetente kétszer, olykor háromszor a hegedűmmel vonultam a városba. Felraktak Királyréven a buszra, s irány Galánta. Néha öreg este értem haza. Nehézkes volt az egész. Kínos volt, ma úgy mondanák, ciki hegedűvel végigmenni a falun. Emiatt bizony kiröhögtek, hiszen abban az időben a korosztályomban a gitár volt a sláger. Nagyon kínos volt a buszozás a hegedűvel tolakodni. A zeneiskolában jól éreztem magam. A hegedűtanárom, az ántivilágból ottmaradt, hetvenöt éves öregúr, a régi iskola szellemét vitte. Engem szeretett, mert már



Szarka Tamás

akkor is nagyon jóban voltam a hegedűvel. Úgy kezdődött az óra, hogy kis függöny mögött egy zománcos lavórban, mivel nem volt még vízvezeték, kannából öntött tiszta vízzel és szappannal meg kellett mosnom a kezem, s a patyolat törülközővel szárazra törölni. Nem véletlenül történt ez az intézkedés, hiszen gyakran a szalmakazal tövéből indultam otthonról a hegedűórára. Így kezdetem el hegedülni. A tanár úr törte a magyart, értette, de rosszul beszélt, a kedvemért viszont mindig magyarul kommunikáltunk. Másként nem is ment volna, mert én viszont szlovákul tudtam nagyon keveset. Igazából Galántán fedeztem fel magamnak, hogy ahol élünk, az nyilvánvalóan nem Magyarország, hanem Szlovákia. A falumban addig csak magyar szót hallottam, mert Királyrév kilencvenkilenc egész öttized százaléka magyar volt akkor, ahogy a szomszéd falvak is. Magyar iskolába jártunk, ahol tartottak ugyan szlovák órát, de nem sokat tanultunk. Szóval akkor szembesültem azzal, hogy itt valamikor valami tévedés történt, amelyet még azóta sem korrigáltak.



– A másik döbbenet számodra, persze, halomásból tudom, a felvidéki magyarok kitelepítése volt.

– Annál is inkább, mert ez bizony sokaknak az életébe került. Ez valamiféle genocídium volt. A sok-sok átélt megaláztatással tengernyi magyar embert hajszoltak az örületbe, az öngyilkosságba. Főleg az időseket, akiknek egy élet munkáját, házat, gazdaságot, állatokat, földeket kellett maguk mögött hagyniuk. Mindenki sérült ebben, akinek ezt a borzalmat át kellett élnie, a tövestől kiszakított fa fájdalmát. A szörnyű az, hogy a kilencvenes években, a

SZARKA TAMÁS BAZSARÓZSA

Érzem léptedet,
Illat-szívedet,
Bazsarózsa, vigyázz!

Szoknyád gyöngé csak,
Tudják, merre vagy,
Csillogós vadak, vigyázz!

Érted s ellened
Háborút remeg
Mind, ki észrevett Téged.

Fönn jársz, nem velünk,
Bántunk, fáj nekünk,
Átlagos fejünk, halj meg!

Jobb, ha eltapos
A viszonylagos,
A jövő magos, halj meg!

Nem lehet ilyet,
Éneklj Neked
Sírva, ki temet Téged.
Sírva, ki szeret Téged.



Jelenetek a Nemzeti Színház Éden földön című előadásából

Meciar-érában is felvetődött a lakosságcsere gondolata. Azért is kell erről beszélni, erre emlékezni, hogy még véletlenül se buffanjon fel újra a moslék egyes döntéshelyzetben levők szájából. Eszembe jutott egy megrázó történet. Annak idején Csehországba is vittek magyarokat a Felvidékről. Az egyik érintett család egy idő után gyerekestül visszatért a házába, amelyet addigra már elfoglaltak a Dél-Magyarországról érkezett szlovákok, akik nagy szegénységből kerültek bele a gazdagságba. Szóval a visszatért magyar család tagjai betelepültek a hajdani konyhájukba az asztalhoz, s két hétig ott ültek némán. A szlovákok bírták egy darabig, aztán elhagyták a házat.

– *A történelmi kitérő után sétáljunk tovább az életutadon.*

– Az alapiskola után a galántai, magyar nyelvű gimnáziumba kerültem. Persze, a hegedű továbbra is ott volt mellettem. Ebben az időben történt velem, hogy primás kellett

az iskola folklór csoportjához. Rólam tudták, hogy a hegedűt illetően nem vagyok az utolsók közül való, ezért felvettek. Tizennégy évesen egy nyolctagú zenekar elé állítottak. Így aztán elmondhatom, hogy majdnem negyven éve folyamatosan így zajlik az életem. Pedig volt egy olyan pont, amikor gitárra váltottam volna a hegedűt, de valahogy mégis a kezemben maradt. Megjegyzem, nem esett messze az alma a fájától, hiszen nagyapám, Sárközi Károly, akit nagyon szerettem, híres primás volt. A hetvenes évek elején halt meg, de a mai napig emlegetik a muzsikáját. Óriási élmény, nagy buli volt a zenélés. Busszal útra kelt harminc-negyven gimnazista, lenyomtuk a telt házias előadásokat, hiszen népszerű volt mindenhol a galántai csoport. Gyakran éjjel utaztunk haza. Ezt csináltuk négy évig. Ekkor még mindig nem gondoltam komolyan a zenészi pályára.

– *Az írásra viszont igen. Sajátos módon találkoztál először a költéssel. Hogy is született az a bizonyos első vers?*

– Hétéves koromban egyik vasárnap reggel rádiót hallgattam. Gyermekmek szavalták saját verseiket. Megdöbentem, s azonnal össze is omlottam, hogy itt állok ennyi idősen, s még nem alkottam semmit. Gyorsan nekifogtam és megírtam egy költeményt. Berohantam vele a szüleimhez, hogy felolvassam, akik akkor még az álom és az ébrenlét közt lebegve nem nagyon tudták, hogy mi történt. Négy versszak volt, de csak a címére és az első sorára emlékszem. Már akkor sem apróztam el, a mű címe ez volt: *Az élet*. Nem Micimackó vagy Piros bicikli, hanem *Az élet*. Így kezdődött: „Az élet nehéz, furcsa játék.” Viccesnek tetszik, de úgy érzem, hogy ezt a sort írom tovább. A gimnáziumban is sokat írtam, az irodalomtanárom már akkor biztatott. Sőt, élvezte, hogy az óráin gyakran vitába szálltam vele. Egyik alkalommal, amikor megjelent egy versem az *Íródiában*, Petőfi Aranyt üdvözlő sorával lépett be az osztályba: „Olvastam, költőtárs, olvastam művedet.” Ez nekem komoly elismerésnek számított. Persze, nemcsak írtam, hanem sokat olvastam is.

– *Kikre nyitál leginkább?*

– Gimnazistakoromban kaptak el a versek. Kételkedtem benne, hogy vajon valóban azok-e az igazán nagy költők, akiket nekünk tanulnunk kell. Felvetődött bennem, hogy nincsenek-e rajtuk kívül, előlünk elrejtett gyöngyszemek? Utánuk kutakodtam, elolvastam még a levelezésüket is. Mondjuk Petőfiét és József Attiláét. Kíváncsi voltam, hogyan beszéltek ezek a nagyok „civilben”. Például amikor József Attila kedvesének arról számolt be, hogy franciául tanul. De hogyan? A szó-tárból betürend szerint vette sorba a szavakat. Mindent elolvastva rádöbentem, hogy bizony nincsenek elrejtett gyöngyszemek. Aki klaszszikus, aki zseniális, az valóban az, nem véletlen tanítják a verseiket. Tóth Árpád, Ady

Endre és számomra József Attila különösen, valóban az. Attila nagyon közel áll hozzám, bennem élnek a sorai, sokszor rácsodálkozom gyönyörű, tiszta világára. Nyitottam a franciákra is, nagyon szeretem például Apollinaire-t és Villont. Élvezettel hasonlítottam össze a Villon-fordításokat. Az egyik változatban így olvashatjuk: „De hol van a tavalyi hó?”, a másikban pedig így: „De hol van már a tavalyi hó?” Ez a két átültetés az ég meg a föld, pedig csak egy szó a különbség közöttük.

– *A hegedű mellett a toll is a kezdedben maradt, ráadásul az még a vonó előtt, már több mint negyven éve. Aztán az együttesalapítással tovább bővült a repertoár.*

– Egy asztalosüzemben eltöltött munkás év után felvettek a nyitrai főiskolára, ahol bátyámmal, Gyulával alapítottunk együttest Tilinkó néven. Később kiderült, hogy Székesfehérváron már létezik egy ilyen csapat, ezért elkereszteltem a zenekart Ghymesnek, gondolva azokra a Ghymes-táborokra, ahová főiskolásként mindig nagy örömmel jártunk. Előadásokat hallgattunk, táncházakat muzsikáltunk. A Ghymes kezdetben táncházzenekarként működött. Az erdélyi, népi muzsika bűvöletében éltem és az ahhoz kötődő, csodálatos népköltészetben. Ebben az időben merült fel, hogy saját dalt is tegyünk fel lemezre. Itt találkozott életemben először a zene és a vers. Az ember gyakran felteszi a kérdést, hogy: minek a művészet, minek a költészet, a muzsika? A muzsika sokkal régebbi, mint az ember. A madarak az ember megjelenése előtt már csodálatos dallamokat énekeltek és énekelnek ma is. Sok százezer éve ugyanazt a dallamot fűjják. Akkor minek kérdezzük meg, hogy kell-e a zene. A zene kérdezhetné meg, hogy kell-e az ember, hiszen ő köszöni szépen, nélkülünk is jól van. Menjünk vissza egy kicsit a húszezer évvel ezelőtti kisközösségekbe, amikor az ember nem tett fel olyan, üres kérdéseket, hogy kell-e a művészet! Ehelyett fogta a fegyverét, s kidíszítette, vagy a barlangban a falra rajzolt. A legszebb festményeket, mert hát ezek a barlangrajzok nemcsak úgy fizikai magukban léteznek, hanem élnek és szépek is. Miért díszítette ki az íját vagy a kése nyelét az ember? Attól nem lett gyorsabb az íj, nem lett élesebb a kés. Azért, mert a benne lakó szépet akarta megmutatni, kifejezni, a széppel akarta magát körülvenni, másrészt a mágiát, a misztikumot, a földöntúlit és a vallást is rajzolta ezzel egy időben.

– *Ha már a rajzoknál, a festészetnél tartunk, mikor jött az életedbe a képzőművészet?*

– Az is elég hamar. Már gyermekkoromban sokat rajzoltam portrékat, mindenfélét, mégpedig puhagraffittal. Láttam a szüleim arcán a megdöbbenést, ahogy rácsodálkoznak. Aztán

a grafit, a szén és az ecset is velem maradt. A nyitrai tanítóképzőben volt egy tanárom, aki kifejezetten azt szerette volna, ha képzőművészi pályára megyek. Mondtam, hogy én már foglalt vagyok. Ez, persze, nem azt jelenti, hogy nem foglalkozom festéssel és rajzolással. A képzőművészet elég magányos műfaj, s a táncházakat, a koncerteket, az utazást, a bulikat és az együttest nem szívesen cseréltem volna fel a zárt ajtajú műteremre. Ráadásul a zenész, a költő azonnal kap visszajelzést, a képzőművész esetében ez másként működik, nem azonnal durran, hanem esetleg évek múlva. Egész más ennek a műfajnak a ritmusa. Ettől függetlenül fontos számomra a képzőművészet. Magam festettem azt a képet, amely az *Éden földön* című kötetem borítóján szerepel, de az első verseskötetem, a *VÁVÁVÁ* címlapját is én alkottam.

– *Térjünk vissza a Ghymeshez! Pályátok autentikus népzenevel kezdődött, majd idővel egészen más szárnyakat kapott.*

– Szimbolikus az életünkben az első próba, ahová a megbeszéltek ellenére csak ketten mentünk el a bátyámmal. Azóta is mi vagyunk a mag, a fundamentum. Akik lemaradtak, azok inkább kínosnak, ósdiinak tartották a fahangszereket, a hegedűt és a bőgőt. Úgy tartották, hogy az elektromos gitár az igazi. Így indultunk, aztán idővel hárman-négyen is csatlakoztak hozzánk. Volt, aki néhány hónapra, félévre, aztán lemorzsolódtak. Közben felgyorsultak az események, mert felvettek bennünket a pozsonyi Ifjú Szívek Magyar Művészegyütteshez. Nagyzenekar, csárdás, ropták a nagy tablókat a színpadon, sorra járták a felvidéki magyar településeket ezzel a „megaprodukcióval”. A harminctagú nagyzenekar mellé aztán kellett egy tiszta táncmuzika zenekar is, azaz mi, akik valóban autentikus muzsikát játszunk azoknak a táncosoknak, akik szintén autentikus táncokat járnak, megmutatva azt a tiszta magyar néptáncot és népzeneét, amelyet a táncházmozgalom is rendületlenül népszerűsített. Emiatt hívtak meg bennünket. A Ghymesnek ez sokat segített, mert azok az emberek, akik előzőleg bizonytalanok, távolságtartók voltak irányunkban, most látták, hogy mégis csak nagyon megy az, amit csinálunk. Egyre népszerűbbek lettünk, külföldre is hívták a zenekart. Először nyolcvanhatban Svájcba. Hatalmas procedúra eredményeként lett meg az útlevelünk, óriási pecsétmennyiség, átvilágítás, még a belügyesek is behívtak két, zenekari tagot, hogy kioktassanak bennünket arról, hogy mit lehet mondani Svájcban. Három hétig kézzel kézre adtak bennünket az ottani magyarok. Úgy jöttünk haza, mint a győztes csapatból a hadvezér. Emlékszem, hogy amikor a hármas határnál búcsúzkodtunk, vendéglátóink azt mondták, hogy ez az utolsó lehetőség arra, hogy kint maradjunk. Megrökönyödtünk, még annak ellenére is, hogy Csehszlovákia és Svájc között

abban az időben akkora különbség volt élet-színvonalban, mint ma Szudán és Szlovákia között. Tombolt a felfoghatatlan gazdagság, álom volt az alpesi nyugalom, mi mégis úgy döntöttünk, hogy a szocializmus minden hátulütőjét tovább vállalva nem hagyjuk a barátokat, a csapatot és az internátust, s rohantunk vissza. Otthon úgy néztek ránk, mint a sztárookra. Nagyon megnőtt ettől a Ghymes ázsiója.

– *Ettől kezdve rendületlenül gurult a székér; a hazai fellépések mellett Spanyolországba, Görögországba, Franciaországba, sőt, Japánba is eljutottatok. Közben kilencvenben részt vettetek Budapesten a táncmuzika zenekarok Húzzad, húzzad muzsikáson! című népzenei vetélkedőn, ahol másodikként végeztek.*



– Több mint száz zenekar jelentkezett az egész Kárpát-medencéből. Ebből negyvenkilencet választottak be a tévébe, köztük bennünket is. Az első fordulóban tovább jutottunk, ám a második fordulóban kiestünk, de hála a közönségnek, szavazatukkal mégis tovább jutottunk. Ahogy visszahallottam, nagyon büszkéek voltak a Ghymesre a felvidékiek, ezerszám nyomták ránk a voksokat. Valóban másodikkok lettünk, én pedig megkaptam a legjobb prímásnak járó díjat. A siker ellenére az életmódunk nem változott meg, hacsak nem abban, hogy volt például olyan nyarunk, amikor kerek egy hónapra elmentünk turnézni Spanyolországba, Malagába. Verset és dalt is írtam a városról, a gyönyörű Alhambráról, a világ egyik csodájáról. Tomboló nyár, tengerpart, fesztivál. Alig hogy onnan hazaértünk, négy hétre irány Görögország. Lefkada szigeten laktunk, egy nemzetközi dalos, muzsikás társasággal. Paradicsom volt, pedig csak egy csap folyt az iskola külső oldalán, ahol laktunk, az volt a fürdőszobánk. Nem számított semmi, mert ott volt a tenger, s amikor nem volt fellépés, szinte egész nap benne lógtunk.

– *Közben főállású zenészek lettetek az Ifjú Szíveknél.*

SZARKA TAMÁS ALHAMBRA

Táncos, mérges angyalok a forró hegyeken,
Granadában hagyjatok bordó köveken,
Tenger ismer, szobám idegen,
Ne ébrednék ágyam hidegen.
Espanjával álmodom, az aszfalt monoton.
Mandarinkert-illatok, a gyilkos szabadon.
Füge fakad forró szigeten,
Sapka vacog havas fejemen.
Mindennap elindulok, s a város szövegel,
Még ezt, még azt tárgyalok, az eső szemetel.
Szűz a Hideg, Téged irigyel,
Rózsa, amely vérrel vegyül el.

– Én ekkor negyedikeseket tanítottam egy alapiskolában, így a tanítói pályámat cseréltem fel. Pedig csodálatos volt, imádtam a gyerekekkel foglalkozni. Ennek ellenére nem gondolkodtam, hogy miként döntök. Állandó fellépői voltunk a táncházalkozóknak. Egy ilyen alkalommal megszólított bennünket egy termetes úriember, s azt mondta, hogy meghívna bennünket Finnországba játszani. Gondoltuk, hogy persze, persze, majd el is hisszük. Adott egy névjegyet, s balra el. Két hét múlva megérkezett a meghívólevél a finn turnéről: koncert Helsinkiben, fellépés egy ottani klubban, illetve egy nyitott óra muzsikával a Sibelius Akadémia zenei tagozatán. A meghívó papírján szerepelt az összeg is, amelyet majd kapunk, s gyönyörű összeg volt. Hát, hogyne mennénk! Leszálltunk a helsinki reptéren, s mivel öten voltunk, két, hatalmas, fekete Mercedest küldtek értünk. Megadták a módját. Szállást az egyik legjobb hotelben kaptunk. Ott töltöttünk el egy hetecskét. Amikor kifizettek bennünket, láttuk, hogy valami gond van az összeggel. Háromszor annyit kaptunk, mint amennyi a meghívólevélen szerepelt. Gondoltuk, hogy ez valami tévedés. Megszólalt bennünk a lelkiismeret, illetve az a belső hang, hogy esetleg



A Ghymes Együttes



még vissza akarunk térni Finnországba, ezért úgy döntöttünk, hogy szólunk és visszaadjuk a pénzt. Előtte azért tanácsért hazatelefonáltunk. Mondtuk, hogy a koncert szó előtt szerepel egy aprócska szó, az, hogy „each”. Ki figyelt arra? Vagyis ez azt jelentette, hogy koncertenként kaptuk az első levélben leírt összeget. Szóval szépen fizettek a finnek.

– *A Ghymessel eljutottál álmaid városába, Bagdadba is.*

– Kalandos és gyönyörű út volt. Bagdad, gyermekkori olvasmányaim világa. Ali baba, kalifák, a Tigris és az Eufrátesz. Álom. Kilencvennégyben érkezett Irakból egy állami meghívás, hogy egy fesztiválra várják az egyik, szlovákiai folklórsoprotot. A háborús helyzet miatt mindenki tovább passzolta a lehetőséget, végül fent úgy döntöttek, mivel valakinek mennie kell, menjenek a magyarok, menjen a Ghymes. Én majd kiugrottam a bőrömből, persze, látszatként fintorogtunk egy kicsit, de aztán „ímmel-ámmal, nagy duzzogva” beadtuk a derekunkat. Jordániában, Ammanban szálltunk le, mert Irakban repülési tilalom volt, olyannyira, hogy ha felszállt egy szúnyog, az amerikaiak azt is rakétával lötték.

A szlovák nagykövet, aki felvidéki magyar volt, ellátott bennünket jó tanácsokkal. Ammanból busszal mentünk Bagdadba. Tizenkét órás út a fekete sivatagon keresztül, majd onnan tovább, mert a fesztivált, ahol muzsikáltunk, az iráni határnál rendezték. Erős húsz percet játszhattunk, amiért nem tudom hány-szor repültünk, nem tudom hány kilométert buszoztunk és vonatoztunk a sivatagban. Miért is ne ott, a sivatagban elfogyott a vizünk. A sofőrünk mondta, hogy szerez nekünk. Egy hirtelen kanyar balra, sátoztábor, hatalmas autók, láthatóan gazdag irakiak, akik éppen vacsorához készülődtek. Azonnal elénk raktak egy báránnyússal és rizskásával teli tálat, hogy együnk. Eszünkbe jutott a nagykövet figyelmeztetése, hogy az Istenért, nehogy iraki kórházba kerüljünk, mert az maga a halál. Erre gondolva elhárítottuk, hogy nem, nem vagyunk éhesek, nemrég ettünk, de a sofőr mondta, hogy akkor itt víz nem lesz, mert a visszautasítással halálosan megsértjük őket. Sajátos megerősítést is kaptunk, mert amikor oldalra fordultam, egy hatalmas géppisztolyos „nézett” rám. Hát, hogyne ettünk volna! Közben a puska másik végéről kérdés hangzott el, hogy honnan jöttünk. Mondtam „Cseh-szlovákia”. Erre felcsillant az illető szeme, s belekesedett: „Te vagy a barátom. Csehországban voltam katonaiskolában, s ez a géppuska is cseh. Te vagy a barátom.” Ilyet kitalálni sem lehetett volna. Azt mondanom sem kell, hogy azért végül nem úsztuk meg a kórházi „vendéglátást”, de hála istennek, az már otthon ért bennünket.

– *Egyik évről a másikra sztárok lettetek.*

– Az igazi nagy sikert a saját számaink hozták. Először a Felvidéken, majd idővel Magyarországon, aztán az egész Kárpát-medencében. Mindenütt kényeztettek bennünket. De külföldön is népszerűek voltunk. Előfordult olyan alkalom, amikor Spanyolországba azért hívtak meg bennünket, hogy játsszuk el a Bazsarózsát. Ráadásul egy ezer férőhelyes, használaton kívüli dómban hirdették meg a koncertünket. Amikor ez a szám következett a közönség magyarul énekelte velünk. Egy másik eset. Hazajött a Kanári-szigeteki nyaralásból az egyik barátom, s lelkesen újságolta, hogy az ottani rádióban a Bazsarózsát hallotta a Ghymestől.

– *Költészet, muzsika, festészet. És művészi életedben a negyedik, gyönyörű vidék a színdarab. Számos, sikeres mű fűződik a nevedhez. A Várnász, a Dózsa, a Benyovszky és a Mária – nem teljes a felsorolás – után igazi sikerdarab az Éden földön, amelyet már második éve telt házzal játszanak a Budapesti Nemzeti Színházban. A fővárosban színpadi szerzőként most jutottál el először.*

– A rádióban hallottam pár éve egy műsort, amelyben Hany Istók legendájáról beszéltek. Az ezerhétszázas években Kapuvár környékén, a hansági Király-tó lánjában találtak egy nyolc-tíz év körüli fiúcskát, aki anyaszült meztelenül a vízben élt, halakkal és békákkal táplálkozott, s nem tudott beszélni, állítólag az állatok nevelték. Miközben hallgattam a riportot, eszembe jutott a csodálatosan gazdag hangvilág, a rengeteg lápi madár éneke. Na-



gyon megfogott a történet. Olvastam, kutattam utána. A Győri Egyházmegyei Levéltárban például láttam azt a születési anyakönyvi bejegyzést, amelyben a neve szerepel, mert miután egyszer a halászkok elfogták, bevitték a kapuvári várba, a kapitányhoz, utána feltételelesen megkeresztelték. Azért feltételelesen, mert nem tudták, hogy ez már megtörtént-e. Elég sokszor alanyi a darab, hiszen ahogy meséltem, olyan helyen nőttem fel, ahol a természet adta a gyönyörű életterünket. Nyaranta szinte én is a vízben laktam, ahogy Istók, ugyanúgy csodáltam a vízen keresztül a Holdat. Így csak elő kellett szednem a gyermekkori emlékeimet, s azt írni tovább. A darab megszületése után is nagyon szerencsésen álltak a csillagok, mert barátságba kerültem Bozsik Yvettel, aki a művem koreográfusa és rendezője lett. Rengeteg, remek ötletet adott hozzá. Nagyon szerettem ezt a darabot, de leginkább a próbákat élveztem, amikor a lelkes, csodálatos társaság

egyik napról a másikra életre keltette a színpadon Hany Istók különleges történetét.

– Végül térjünk vissza Szarka Tamás költészetéhez, muzsikájához. Honnan ered, hol a tiszta forrása?

– Az én hivatásom, vagy mondjuk úgy, a világ, amelyben élek, a zene óriási mozgással jár. Országban és világban egyaránt. Az utazások során rengeteg emberrel találkozom. Kékkel, zölddel, lilával és feketével, jóval és rosszal. Aztán, ha visszatekintek a gyermekkoromba meg az azelőtti koromba, amelyet a szüleim, a nagyszüleim és a dédszüleim cipelnek, hát, ezek az én forrásaim. Trianon, kisebbség, többség, hosszan lehetne sorolni. Lehet miből meríteni itt a Kárpát-medencében. Közép-Európa összes sebével találkoztam. A háborúkkal nem, de azt például apám elbeszéléseiből tudom, ismerem. Vagy olvastam, hogy a negyvennyolcas szabadságharcban szülőfalumban kinek az udvarából lődöztek ki, s az a ház még megvan ma is. Folyamatosan érzem a múlt illatát, ebbe a belső forrongásba születtem bele. Ettől nőttem, nővök, persze, most már inkább oldalra, mint fölfelé, de ezek bennem élnek, s ebből táplálkoznak a verseim és a dalaim.

– Igric vagy, aki megír egy verset – tudatosan nem szöveget mondtam –, s mellé születik a zene. És mindegyik zeng. Honnan ez a zengés?

– Azért érződik ez zengésnek, mert valamikor nagyon régen versekkel, mondókákkal gyógyítottak sámánjaink, táltosaink, azok mindegyike dallammal született. Úgy dúdolták, mormolták, énekelték. Rögvest zenébe ágyazódtak ezek a szövegek. A vers csak jóval később szakadt el a zenétől, pedig együtt vannak a születéstől a temetésig, mindig együtt hangoztak el. Vers és zene, kéz a kézben mindig együtt jártak. Teljesen természetes volt a kettő együtt. Innen a zengés. A vers bennem ösztönösen születik, akár a kagyló gyöngye. Persze, jókedvűből is ír az ember. Sokszor mást csinálnék, de a papír elaltat, megszólít, hívogat, s az ember kineveli a gyöngyöt a homokszemből. Hála istennek, a versírást nem tanítják, mert nem lehet tanítani. A költészet hirtelen kirobban. Verset írni ösztön, születtek versek ezer és ezer éve is anélkül, hogy az emberek megtanultak volna írni. A vershez két dolog szükséges: tudni kell beszélni, s embernek kell hozzá lenni. ♦

LEXIKON: Szarka Tamás Kossuth-díjas énekes, költő, zenész 1964-ben Vágsellyén született. A felvidéki Királyréven nőtt fel. A Galántai Zeneiskolában nyolcéves korában kezdett hegedülni tanulni. A Nyitrai Pedagógiai Főiskolán szerzett tanári diplomát, s két éven keresztül tanítónak dolgozott. 1983-ban, főiskolai éve alatt alapította meg testvérével, Szarka Gyulával az első zenekarukat, amely 1984-től viseli a *Ghymes* nevet. Első verseskötete 2000-ben jelent meg *VÁVÁVÁ* címmel, amelynek borítóján saját festménye látható *Lucifer és Jézus* címmel. 2004 májusában jelent meg első szólóalbuma, az *Anonymus*. 2011-ben Kossuth-díjban részesült testvérével, Szarka Gyulával együtt. Fontosabb díjai a *Ghymessel*: Nyitott Európáért díj (1999); Magyar Művészetért díj (2001); Artisjus-díj (2005); Bartók Béla-emlékdíj (2006); Magyar Örökség díj (2008); Kossuth-díj (2011, Szarka Gyulával megosztva); Magyar Kultúra Lovagja (2016).

Nemzeti ünnepünk, március 15-e alkalmából, a kormány előterjesztésére, Áder János köztársasági elnök Kossuth-díjakat adott át a Parlamentben.

Kossuth-nagydíjat adományozott Kallós Zoltán néprajztudós, népzene-gyűjtő, a nemzet művésze, a Magyar

Corvin-lánc kitüntetettje számára értékmentő életműve elismeréseként.

Kossuth-díjat vehettek át: Bálint Márta színművész, Bertalan Tivadar látványtervező, festő- és grafikusművész,

író, Fésűs Éva író, költő, Frenreisz

Károly zeneszerző, előadóművész,

Galánfi András fafaragó népi iparművész, Kamp Salamon, a Lutheránia

Ének- és Zenekar karnagya, Keleti Éva fotóművész, színművész, Péterfy László szobrászművész, Radnóti

Zsuzsa dramaturg, szakíró, Richter József artista, cirkuszművész, Sass

Sylvia operaénekes és Tahy-Tóth László színművész.

BERTALAN TIVADAR (Budapest, 1930) látványtervező, festő- és grafikusművész, író – a Lyukasóra szerkesztőbizottságának tagja –, a mára klasszikussá vált film- és tévésorozat látványvilágát meghatározó, nagy hatású munkája mellett a festészet, a grafika és a könyvművészet területén is kimagasló, sokoldalú alkotóművészi pályája elismeréseként vehette át a kitüntetést.

Diplomájának kézhezvétele után mindjárt bekerült a hazai és a nemzetközi filmszakmába, s a Magyar Filmgyártó Vállalatnál ő volt a látványtervező (1955–1991). Nyomatásban megjelenő regényeit, elbeszéléseit és novelláit saját maga illusztrálja, így válik teljességgel egyszemélyes szerzővé. Mások szépirodalmi munkáit is nagy beleéléssel illusztrálja. Tanított rajzot Újpesten, s látványtervezést a Magyar Képzőművészeti Egyetemen. Képeit egyéni és csoportos kiállításokon mutatja be, újabban az Újpesti Művészek Társaságával szerepel kiállításokon. Újpesten él és alkot.

FRENREISZ KÁROLY (Budapest, 1946) magyar rockzenész, zeneszerző, előadóművész klasszikus zenei képzettségét a hazai rock-beat korszak több legendás, külföldön is sikeres zenekarának alapító tagjaként kamatoztató, a magyar könnyűzenei életet népszerű slágerek és filmbetétdalok sorával gazdagító pályája elismeréseként részesült a díjban.

A Metróban zenélt 1965-től 1971-ig, legismertebb száma a Citromízű banán. Jelentős szerepe volt abban, hogy a Metró a hatvanas évek végén a korszak legmodernebb zenei

BERTALAN TIVADAR



TAHI TÓTH LÁSZLÓ



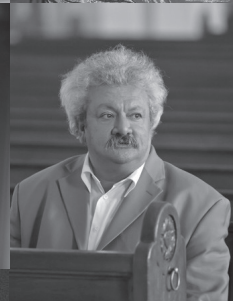
SASS SYLVIA



FRENREISZ KÁROLY



NAGY-KÁLÓZY ESZTER

DR. KAMP
SALAMON

Kossuth-díj 2017

A MI KITÜNTETETTJEINK

irányzataival kísérletezett. Alapító tagja volt a Locomotiv GT-nek, amelynek basszusgitáros, fűvósa és énekes. Ma már elfeledett tény, hogy Frenreisz ötlete volt a zenekar létrehozása, ő írta meg a Locomotiv GT első slágereit, s az ő egyik dala kapcsán kapta első, nemzetközi fesztiválmeghívását a zenekar. 1973-ban alapította meg a Skorpiót, amely a mai napig kisebb-nagyobb megszakításokkal aktív. Ő a frontembere és a zenekarvezetője is az együttesnek. Kétszer lett az év basszusgitárosa. Féltestvére Latinovits és testvére Bujtor István színészek. Anyai nagyapja Gundel Károly, míg dédapja Gundel János híres szállodatulajdonosok.

DR. KAMP SALAMON (Dunapataj, 1958) karnagy, akit március 15-én a Parlamentben e szavakkal méltattak:

„Kossuth-díjban részesül Kamp Salamon a Lutheránia Ének- és Zenekar Liszt Ferenc-díjas karnagya, a Magyar Bach Társaság alapítója és elnöke, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Karmester és Karvezető Tanszékének egyetemi tanára a klasszikus repertoár, főként a barokk zene és Johann Sebastian Bach életművének széles körű megismertetése mellett az egyházi kantáták és a kortárs művek megszólaltatására is nagy hangsúlyt fektető karnagy és művészeti vezetői munkája, valamint értékes zenepedagógusi tevékenysége elismeréseként.”

NAGY-KÁLÓZY ESZTER (Gyöngyös, 1966) Jászai Mari-díjas, magyar színésznő, Érdemes és Kiváló művész. A Színház- és

Filmművészeti Főiskolán Kerényi Imre osztályában végzett. 1986 és 1988 között a Madách Színház tagja, majd a kaposvári Csiky Gergely Színház színművésze volt. Később pedig a Radnóti Színházban lépett fel. 1993 és 1996 között a Művész Színházban és a Thália Színházban szerepelt. 1997 óta a Kelemen László szinkör tagja. 2000 és 2002 között az Új Színház tagja volt, majd a Veszprémi Petőfi Színházban szerepelt. 2013-tól a Nemzeti Színház művésze.

Legfrissebb színházi bemutatója *Az úr komédiásai* a Nemzetiben. Ugyanott jelenleg is játszik a *Cyrano de Bergerac*, a *Szindbád* és a *Szentivánéji álmom* című előadásokban. De a Centrál Színházban is látható. Színpadi munkái mellett rendszeresen szerepel filmekben és tévéjátékokban is. A Kossuth-díjat „páratlanul gazdag és sokszínű, a naivaszerepektől a legjelentősebb drámai hősnőig terjedő, nagyívű színpadi, illetve számos felejthetetlen alakítást magában foglaló mozifilmes pályája, valamint jelentős szinkronszínészi tevékenysége elismeréseként” kapta.

SASS SYLVIA (Budapest, 1951) Liszt Ferenc-díjas, világhírű magyar operaénekes (szoprán), Érdemes művész, a Halhatatlanok Társulatának örökös tagja. Zenei tanulmányait a budapesti Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán végezte Révhegyi Ferencné növendékéeként. 1972 és 1979 között az Operaház magánénekes volt, s több nemzetközi énekversenyen vett részt.

1975-től egyre többet vendégszerepelt külföldön, fellépett többek között a londoni Covent Gardenben, a Milánói Scalában, a bécsi Staatsoperben, a New York-i Metropolitanban, a Párizsi Operában és a moszkvai Bolsojban. Valamint Hamburgban, Frankfurtban, Münchenben, Aix-en-Provence-ban, Salzburgban, Glasgow-ban, Moszkvában, Prágában, Szófiában, Bostonban, Denverben, Los Angelesben, Pittsburghben, Miamiában, Tokióban, Caracasban és Santiago de Chileben. A Kossuth-díjat március 15-én „a világ legrangosabb operaszínpadain és koncertpódiumain egyaránt rendkívül sikeres, az operairodalom szinte minden fontos drámai szopráján szerepét felvonultató művészi pályája, valamint a fiatal tehetségek felfedezése és nevelése iránti elkötelezettsége elismeréseként” vehette át a Parlamentben.

TAHI TÓTH LÁSZLÓ (Budapest, 1944) Jászai Mari-díjas, magyar színművész, szinkronszínész, Érdemes- és Kiváló művész. 1966-ban végezte el a Színház- és Filmművészeti Főiskolát, s azóta a Vígszínház tagja. Színdarabok mellett számos filmben és tévéjátékban szerepel. A Kossuth-díjat március 15-én „eredeti látásmódját és kivételes jellemábrázoló képességét a tragikomikus és groteszk műfaj mestereként zseniális alakításokban kamatoztató, sokoldalú színházi és filmes pályája, valamint hangjával számos emblemikus filmes karaktert feledhetetlenül tevő szinkronszínészi munkája elismeréseként” kapta. ♣